

มาตรการกฎหมายส่งเสริมความปลอดภัยของพินัยกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย¹

Legal Measures to Strengthen the Security of Electronic Wills in Thailand

คุณุตม์ ไชยจारी,² กฤษรัตน์ ศรีสว่าง,³ จุมพล ชื่นจิตต์ศิริ⁴

Kanut Chaijaree, Kritsarat Srisawang, Jumphon Chuenjitsiri

(Received: February 27, 2026, Revised: May 26, 2026, Accepted: May 26, 2026)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ศึกษาวิจัยเอกสารเพื่อวิเคราะห์แนวคิด มาตรการความปลอดภัย และข้อจำกัดทางกฎหมายของพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย โดยเปรียบเทียบกับมาตรฐานสากลและกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศออสเตรเลีย และประเทศเอสโตเนีย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจุบันพินัยกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยยังไม่มีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย เนื่องจากกฎหมายว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์และกฎหมายลำดับรองยกเว้นไม่ให้นำมาใช้ในการทำพินัยกรรม ทำให้เกิดอุปสรรคต่อวิถีชีวิตยุคดิจิทัลและกลุ่มผู้ป่วยที่ไม่สามารถทำพินัยกรรมตามรูปแบบที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดได้ ปัญหาสำคัญประกอบด้วยความเสี่ยงด้านความปลอดภัยของข้อมูลจากการถูกแก้ไขหรือการโจมตีทางไซเบอร์ การพิสูจน์ตัวตนและเจตนาที่แท้จริงของผู้ทำพินัยกรรม หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง และข้อจำกัดด้านงบประมาณสำหรับโครงสร้างพื้นฐาน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยคือประเทศไทยควรตราและบังคับใช้กฎหมายพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นการเฉพาะควบคู่กับการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1672 เพื่อให้กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมมีอำนาจตรากฎกระทรวง เสนอให้มีการจัดตั้งระบบกลางที่รองรับการยืนยันตัวตนด้วยระบบไบโอเมตริกซ์ ลายมือชื่อดิจิทัล และการบันทึกวิดีโอเพื่อยืนยันสติสัมปชัญญะ สำนักงานพัฒนา

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของสารนิพนธ์เรื่องมาตรการกฎหมายส่งเสริมความปลอดภัยของพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

² นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, เลขที่ 15 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110, guitarkoko2007@gmail.com

Master of Laws Student, Faculty of Law, Prince of Songkla University, 15 Hatyai, Songkla 90110, guitarkoko2007@gmail.com

³ รองศาสตราจารย์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, เลขที่ 15 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110, kritsarat.sr@gmail.com (ผู้เขียนร่วม)

Associate Professor, Faculty of Law, Prince of Songkla University, 15 Hatyai, Songkla 90110, kritsarat.sr@gmail.com
(Corresponding author)

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, เลขที่ 15 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110, jumphon.c@psu.ac.th

Assistant Professor, Faculty of Law, Prince of Songkla University, 15 Hatyai Songkla 90110, jumphon.c@psu.ac.th

ธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์กำหนดมาตรฐานทางเทคนิค และกระทรวงมหาดไทยทำหน้าที่เป็นผู้รับฝาก และตรวจสอบการยืนยันตัวตนด้วยระบบดิจิทัล เพื่อสร้างมาตรฐานใหม่ในการรักษาเจตนาสุดท้ายของบุคคล ให้ความโปร่งใส ปลอดภัย และมีประสิทธิภาพสูงสุด

คำสำคัญ: ความปลอดภัยทางไซเบอร์, ลายมือชื่อดิจิทัล, มรดก

Abstract

This research studies documents to analyze the concepts, security measures, and legal limitations of electronic wills in Thailand, comparing them to international standards and the laws of the United States, Australia, and Estonia. The study found that electronic wills in Thailand are currently not legally valid due to exceptions made by the Electronic Transactions Act and subordinate legislation for the creation of wills. This poses obstacles to digital lifestyles and for patients unable to create wills according to the Civil and Commercial Code. Key issues include data security risks from modification or cyberattacks, verification of the testator's identity and intent, the responsible agency, and budgetary constraints for infrastructure.

The research recommends that Thailand should enact and enforce specific electronic will laws, coupled with amendments to Section 1672 of the Civil and Commercial Code. This would empower the Ministry of Digital Economy and Society to issue ministerial regulations, establish a central system supporting biometric authentication, digital signatures, and video recordings to verify mental capacity, with the Electronic Transactions Development Agency setting technical standards and the Ministry of Interior acting as the custodian and verifier of digital identity verification. The goal is to create a new standard for ensuring transparency, security, and effectiveness of preserving a person's final will.

Keywords: Cybersecurity, Digital Signatures, Inheritance

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ท่ามกลางการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัล การจัดเก็บและแลกเปลี่ยนข้อมูลสำคัญของประชาชนได้เปลี่ยนแปลงจากรูปแบบกระดาษไปสู่รูปแบบอิเล็กทรอนิกส์อย่างต่อเนื่อง รวมถึงความพยายามในการนำพินัยกรรมเข้ามาอยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic wills) เพื่อเพิ่มความสะดวก ลดต้นทุนและตอบโจทย์วิถีชีวิตสมัยใหม่ เช่น ในออสเตรเลียมีการให้ผู้ทำพินัยกรรมลงนามผ่านระบบ Videoconference ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เมื่อพินัยกรรมเปลี่ยนสถานะจากเอกสารลายลักษณ์อักษรเป็นชุดข้อมูล

อิเล็กทรอนิกส์อย่างสมบูรณ์ ความเสี่ยงด้านความปลอดภัยของข้อมูลจึงกลายเป็นประเด็นปัญหาที่ต้องได้รับการพิจารณาอย่างละเอียดรอบด้าน ทั้งในเชิงเทคโนโลยีและกรอบกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบัน

ปัญหาหลักประการแรกที่ไม่อาจมองข้ามได้คือความเสี่ยงจากการปลอมแปลงและแก้ไขข้อมูล⁵ พินัยกรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่ถูกเก็บไว้ในฐานข้อมูล เช่น เซิร์ฟเวอร์หรือระบบคลาวด์ เป็นต้น ขาดลักษณะทางกายภาพที่ช่วยให้สังเกตเห็นร่องรอยการแก้ไขได้ง่ายเหมือนเช่นเอกสารลายลักษณ์อักษร ผู้ไม่หวังดีสามารถเข้าถึงระบบได้และสามารถแก้ไขเนื้อหาหรือเปลี่ยนนามสกุลไฟล์จนไม่เหลือเค้าโครงเดิมโดยไม่ทิ้งร่องรอย เช่น รอยขีดฆ่าหรือรอยนิ้วมือ เป็นต้น การเก็บเอกสารในรูปแบบไฟล์ที่มีนามสกุล PDF ก็ไม่สามารถป้องกันกรณีดังกล่าวนี้ได้ เนื่องจากการดาวน์โหลดไฟล์มาแก้ไขสามารถกระทำผ่านโปรแกรมทั่วไปได้ทันที ในขณะที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติให้แบบพินัยกรรมส่วนใหญ่ บัญญัติให้ต้องทำพินัยกรรมเป็นลายลักษณ์อักษรและมีการลงลายมือชื่อผู้ทำพินัยกรรม แต่ไม่ได้บัญญัติครอบคลุมถึงมาตรฐานเทคโนโลยี เช่น การเข้ารหัส หรือการบันทึกหลักฐานการแก้ไขเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ ส่งผลทำให้พินัยกรรมอิเล็กทรอนิกส์ขาดความน่าเชื่อถือเมื่อเทียบกับเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษร

ประการที่สองคือปัญหาการพิสูจน์ตัวตนและสิทธิ์การเข้าถึงในกระบวนการทำพินัยกรรมแบบดั้งเดิมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ผู้ทำพินัยกรรมและพยานต้องอยู่ต่อหน้าและยืนยันตัวตนด้วยลายมือชื่อในเอกสารฉบับเดียวกัน แต่ในระบบออนไลน์การยืนยันตัวตนมักพึ่งพารหัสผ่านหรือ One time password ซึ่งเสี่ยงต่อการถูกขโมยข้อมูล (Credential theft) หากแฮกเกอร์ (Hacker) ได้ข้อมูลเหล่านี้ไป ก็สามารถสวมรอยทำพินัยกรรมแทนเจ้าของพินัยกรรมจริงได้โดยไม่มีพยานมายืนยันการทำพินัยกรรมต่อหน้า ยิ่งไปกว่านั้นแม้พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 มาตรา 26-31 บัญญัติรับรองการมีลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ แต่พระราชกฤษฎีกากำหนดประเภทธุรกรรมในทางแพ่งและพาณิชย์ที่ยกเว้นมิให้นำกฎหมายว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ พ.ศ. 2549 มาตรา 3 บัญญัติยกเว้นมิให้ครอบคลุมถึงธุรกรรมเกี่ยวกับครอบครัวและมรดก⁶ ส่งผลให้การพิสูจน์ตัวตนในเรื่องนี้ขาดมาตรฐานทางกฎหมายที่ชัดเจนรองรับ

ประการสุดท้ายคือความเสี่ยงจากการโจมตีทางไซเบอร์⁷ พินัยกรรมที่จัดเก็บในระบบฐานข้อมูลของภาครัฐอาจตกเป็นเป้าหมายของแฮกเกอร์ หากขาดมาตรการรักษาความปลอดภัยดังเช่นการเข้ารหัสข้อมูลเพียงพอ ทั้งในขณะจัดเก็บ (Data at rest) และระหว่างการรับส่ง (Data in transit) รวมถึงการขาดระบบตรวจจับการบุกรุก (Intrusion detection system and intrusion prevention system) ข้อมูลเจตนาสุดท้ายของบุคคลย่อมตกอยู่ในอันตราย การที่ยังไม่มีกฎหมายมอบหมายอำนาจให้หน่วยงานใดเข้าควบคุมธุรกรรมเหล่านี้อย่างชัดเจน จึงเป็นช่องโหว่สำคัญที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง

⁵ ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน), ปิดช่องโหว่ ‘พินัยกรรมปลอม’ ก่อนเป็น ‘มรดกเลือด’, สืบค้นวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2569, จาก <https://www.scb.co.th/th/personal-banking/stories/tips-for-you/fake-testament#:~:text=ผลของพินัยกรรมที่ไม่,ไม่มีการทำพินัยกรรมเลย>

⁶ จีระพร สุทะกะ, พินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2564), น. (1).

⁷ True Digital Academy, 6 การโจมตีทางไซเบอร์ (Cyber Attack) ที่ควรรู้จัก และวิธีรับมือ, สืบค้นวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2569, จาก <https://www.truedigitalacademy.com/blog/6-types-of-cyber-security-threats>

แม้ประเทศไทยจะยังขาดกรอบกฎหมายเฉพาะสำหรับพินัยกรรมอิเล็กทรอนิกส์ แต่สามารถประยุกต์ใช้มาตรการที่มีอยู่ได้บ้าง เช่น การนำบทบัญญัติเรื่องลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ (E-signature) มากำหนดเป็นแนวปฏิบัติ โดยต้องเป็นลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ผ่านการรับรองจากหน่วยงานรับรอง (Certification authority) ที่จดทะเบียนกับสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Transactions Development Agency หรือ ETDA) เท่านั้น เพื่อยืนยันตัวตนและป้องกันการปลอมแปลง นอกจากนี้ภายใต้พระราชบัญญัติสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2562 มาตรา 16 และ มาตรา 40 ETDA สามารถกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของระบบยืนยันตัวตนและความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ได้ โดยออกระเบียบกำหนดให้ผู้ให้บริการลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ใช้ระบบพิสูจน์ตัวตนแบบหลายปัจจัย (Multi factor authentication-MFA) และเทคโนโลยีการเข้ารหัส Transport layer security-TLS หรือ Secure sockets layer-SSL รัฐบาลยังสามารถบังคับใช้มาตรการเหล่านี้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมการปกครอง หรือหน่วยงานอื่น ๆ ผ่านการบังคับใช้ประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม หรือการจัดทำแนวปฏิบัติฉบับชั่วคราว (Guideline) พร้อมการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ในระหว่างรอการตรากฎหมายเฉพาะในอนาคต

ดังนั้นเพื่อให้พินัยกรรมอิเล็กทรอนิกส์ได้รับการคุ้มครองอย่างแท้จริง ผู้วิจัยเห็นว่ามีจำเป็นต้องพิจารณาช่องว่างทางกฎหมายอย่างเร่งด่วนใน 3 ส่วนหลักได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ในประเด็นการทำธุรกรรมพินัยกรรม โดยกำหนดให้ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ต้องออกโดยหน่วยงาน Certification authority ที่จดทะเบียนกับ ETDA และใช้การพิสูจน์ตัวตนหลายปัจจัย เพื่อให้มีผลทางกฎหมายเทียบเท่าลายมือชื่อบนเอกสารลายลักษณ์อักษร ลำดับต่อมาคือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1672 ในประเด็นการให้กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมเข้ามามีบทบาทในการออกกฎกระทรวง เนื่องจากมีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีและมี ETDA เป็นหน่วยงานสนับสนุน ซึ่งจะช่วยให้กฎหมายพินัยกรรมอิเล็กทรอนิกส์เกิดขึ้นได้เร็วขึ้น ประเด็นสุดท้ายคือการปรับปรุงกฎกระทรวงที่ออกตามความในมาตรา 1672 เพื่อรองรับการรับฝากพินัยกรรมในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ จัดตั้งระบบลงทะเบียน ณ อำเภอ และกำหนดวิธีการยืนยันตัวตนพร้อมรับรองความถูกต้องของไฟล์ผ่าน E-signature อย่างเป็นระบบ

2. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและมาตรการการส่งเสริมความปลอดภัยของพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์
- 2) เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความปลอดภัยของพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยและต่างประเทศ
- 3) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำหนดให้มีพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย

3. สมมติฐาน

ในปัจจุบันประเทศไทยไม่สามารถทำพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ จึงควรมีการแก้ไขกฎหมาย โดยกำหนดให้สามารถทำพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ และการมีมาตรการกฎหมายเฉพาะเข้ามาดูแลรักษาความปลอดภัยของพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์จะช่วยให้ความปลอดภัยและความน่าเชื่อถือให้กับพินัยกรรม เนื่องจากมาตรการที่เข้มงวดในการป้องกันการละเมิดข้อมูลและการปลอมแปลงและมีมาตรการเฉพาะเข้ามาดูแลพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์สามารถลดความเสี่ยงในการเกิดข้อพิพาททางกฎหมายเกี่ยวกับพินัยกรรมได้ เนื่องจากมีการตรวจสอบและรับรองข้อมูลที่มีมาตรฐานและเป็นไปตามกฎหมาย

4. ขอบเขตการวิจัย

1) ด้านเนื้อหาประกอบด้วยเรื่องที่มาและความสำคัญของปัญหา หากประเทศไทยสามารถที่จะทำพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ได้นั้น ควรจะมีมาตรการอย่างไรในการควบคุมดูแลความปลอดภัยและข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ทำพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้สอดคล้องกับในยุคที่ธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์กำลังขับเคลื่อนและเติบโตอย่างต่อเนื่อง การศึกษาหน่วยงานและองค์กรของภาครัฐที่ควรจะมีบทบาทอย่างไรในการคุ้มครองความปลอดภัยให้กับพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์

2) ด้านกฎหมายประกอบด้วยประมวลกฎหมายและพาณิชย์ว่าด้วยมรดกและกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 1672 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ฉบับวันที่ 28 กรกฎาคม พุทธศักราช 2481 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความปลอดภัยของพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ พระราชบัญญัติสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 และพระราชกฤษฎีกากำหนดประเภทธุรกรรมในทางแพ่งและพาณิชย์ที่ยกเว้นมิให้นำกฎหมายว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้บังคับ พ.ศ. 2549 และกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศออสเตรเลีย และประเทศเอสโตเนีย เนื่องจากประเทศดังกล่าวนี้มีการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับพินัยกรรมอิเล็กทรอนิกส์ และมีแนวปฏิบัติที่ดีที่สามารถนำข้อดีมาปรับใช้ในส่วนของประเทศไทย

5. ระเบียบวิธีการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิชาการ หรืองานวิจัยในทางกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและของต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางการศึกษางานวิจัยครั้งนี้ และนำข้อมูลที่ได้จากเอกสารมาวิเคราะห์ร่วมกับมาตรการกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาทั้งในแง่หลักการทางกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน รวมถึงบทบัญญัติหรือแนวปฏิบัติทางกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำเสนอผลการวิจัยต่อไป

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทำให้ทราบแนวคิดและมาตรการการส่งเสริมความปลอดภัยของพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์
- 2) ทำให้ทราบถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความปลอดภัยของพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยและต่างประเทศ
- 3) ทำให้ทราบผลการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำหนดให้มีพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย

7. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

7.1 แนวคิดและมาตรการว่าด้วยการส่งเสริมความปลอดภัยของพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์

ในสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความซับซ้อนทั้งในมิติทางกายภาพและดิจิทัล การวางแผนจัดการทรัพย์สินและการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง พินัยกรรมและการคุ้มครองข้อมูลสารสนเทศไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของกฎหมายหรือเทคโนโลยีเท่านั้น แต่เป็นเครื่องมือสำคัญสร้างความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิตและธุรกิจ โดยพินัยกรรมหมายถึงเอกสารที่บุคคลจัดทำขึ้นเพื่อแสดงเจตนาที่ชัดเจนในการจัดการทรัพย์สินและสิทธิอื่น ๆ ของตนหลังจากเสียชีวิต การทำพินัยกรรมถือเป็นการวางแผนอนาคต ช่วยลดปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัว และช่วยให้การแบ่งปันทรัพย์สินเป็นไปอย่างยุติธรรมตรงตามประสงค์ของผู้ตาย นอกจากเรื่องทรัพย์สินแล้ว พินัยกรรมยังครอบคลุมถึงการแต่งตั้งผู้ปกครองบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ การบริจาคเพื่อการกุศล หรือแม้กระทั่งการกำหนดตัวผู้จัดการศพ⁸

การทำพินัยกรรมต้องปฏิบัติหลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อย่างเคร่งครัด หากพินัยกรรมไม่ได้ทำตามรูปแบบที่กฎหมายกำหนดอาจตกเป็นโมฆะหรือไม่มีผลบังคับตามมาตรา 1705 ซึ่งจะส่งผลให้ทรัพย์สินมรดกของผู้ตายถูกจัดสรรตามลำดับทายาทโดยธรรมตามมาตรา 1620 ซึ่งอาจไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของผู้ตาย ทั้งนี้รูปแบบพินัยกรรมที่มีความน่าเชื่อถือสูงคือพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองตามมาตรา 1658 เนื่องจากต้องเป็นการทำพินัยกรรมต่อหน้าเจ้าพนักงานและมีพยานอย่างน้อยสองคน ข้อดีของพินัยกรรมรูปแบบนี้คือการลดโอกาสในการโต้แย้งหรือปลอมแปลง⁹ เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่รัฐเป็นผู้บันทึกและเก็บรักษาไว้ในฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบ ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงมหาดไทยตามมาตรา 1672 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์¹⁰

ในด้านมาตรฐานความปลอดภัยสารสนเทศ เมื่อการจัดการทรัพย์สินและธุรกรรมต่าง ๆ เปลี่ยนเข้าสู่โลกออนไลน์ องค์กรต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องมีระบบการจัดการความปลอดภัยที่ได้มาตรฐานสากล ซึ่งองค์การระหว่างประเทศว่าด้วยมาตรฐานได้กำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับความปลอดภัยสารสนเทศ กล่าวคือ มาตรฐาน

⁸ จันทิ สีสาน, การทำพินัยกรรม ศึกษากรณีเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายมรดกไทย และสปป.ลาว, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2558), น. 22.

⁹ ณัฐธณ แก้วจังหวัด, การปรับใช้หลักกฎหมายเกี่ยวกับพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง, (สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2566), น. 21.

¹⁰ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและสื่อการสอน คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), น. 236.

ISO/IEC 27001¹¹ เป็นมาตรฐานระดับสากลที่กำหนดข้อกำหนด (Requirements) สำหรับการจัดตั้งดำเนินงาน ดูแล และปรับปรุงระบบการจัดการความมั่นคงปลอดภัยสารสนเทศ (Information security management system) ขององค์กรให้มีประสิทธิภาพ โดยมีการทำงานร่วมกับมาตรฐาน ISO/IEC 27002¹² ซึ่งทำหน้าที่เป็นคู่มือแนวทางปฏิบัติเชิงลึกในด้านต่าง ๆ เช่น การควบคุมการเข้าถึง การเข้ารหัสข้อมูล และการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจ และมาตรฐาน ISO/IEC 29100¹³ ที่เข้ามาช่วยเสริมในมิติของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ซับซ้อนและละเอียดอ่อนมากขึ้น การนำทั้งสามมาตรฐานมาประยุกต์ใช้อย่างสอดคล้องกัน จะช่วยให้องค์กรสามารถออกแบบระบบสารสนเทศที่ทั้งปลอดภัยและคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลได้อย่างครบวงจร ยกระดับความเชื่อมั่นของผู้ใช้งานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

7.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความปลอดภัยของพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์

7.2.1 ประเทศไทย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดประเภทของพินัยกรรม ได้แก่ พินัยกรรมแบบธรรมดาตามมาตรา 1656 พินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับตามมาตรา 1657 พินัยกรรมแบบทำเป็นเอกสารฝ่ายเมืองตามมาตรา 1658 พินัยกรรมแบบทำเป็นเอกสารลับตามมาตรา 1660 และพินัยกรรมแบบทำด้วยวาจาตามมาตรา 1663 ซึ่งมาตรา 1672 ให้อำนาจรัฐมนตรืว่าการกระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม และกระทรวงการต่างประเทศ มีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อบังคับให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายรวมทั้งกำหนดอัตราค่าฤชาธรรมเนียมอันเกี่ยวกับการนั้น

พระราชบัญญัติสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2562 มีวัตถุประสงค์คือการยกระดับประสิทธิภาพและความน่าเชื่อถือของธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ในไทยให้เป็นที่ยอมรับในเวทีสากล โดยมาตรา 4 ประกอบมาตรา 5 กำหนดให้มีสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์และพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของประเทศ โดยมีหน้าที่สำคัญคือการเชื่อมโยงนโยบาย โดยดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม การจัดงานวิจัยและกำหนดมาตรฐาน โดยรับผิดชอบการศึกษาวิจัย และพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อรองรับทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงการออกแบบสถาปัตยกรรมด้านเทคโนโลยีและการกำหนดมาตรฐานเพื่อให้ระบบต่าง ๆ เชื่อมโยงกันได้อย่างมั่นคงปลอดภัย การกำกับดูแลโดยจัดทำข้อเสนอแนะเกี่ยวกับมาตรฐาน มาตรการ หรือกลไกการกำกับดูแลเพื่อให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีสมัยใหม่ และการทำหน้าที่เป็นฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์

ในส่วนต่อมาเมื่อการทำธุรกรรมปรับเปลี่ยนไปเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และอยู่บนฐานข้อมูลออนไลน์ ข้อมูลส่วนบุคคลจึงกลายเป็นสินทรัพย์ที่มีค่าและเสี่ยงต่อการถูกละเมิด พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 จึงถูกประกาศใช้เพื่อยกระดับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล โดยมาตรา 6 กำหนดให้ข้อมูลส่วนบุคคล หมายถึง ข้อมูลที่สามารถระบุตัวตนเจ้าของข้อมูลได้ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม เช่น ข้อมูลชีวภาพ

¹¹ ISO, *What is ISO/IEC 27001?*, Retrieved February 27, 2026, from <https://www.iso.org/standard/27001>

¹² ISO, *What is ISO/IEC 27002?*, Retrieved February 27, 2026, from <https://www.iso.org/standard/75652.html>

¹³ ISO, *ISO/IEC 29100:2024*, Retrieved February 27, 2026, from <https://www.iso.org/standard/85938.html>

พันธุกรรม และข้อมูลสุขภาพ มาตรา 19 กำหนดให้การรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลเหล่านี้ต้องได้รับความยินยอม (Consent) จากเจ้าของข้อมูลล่วงหน้า และต้องแจ้งวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน ห้ามนำข้อมูลไปใช้เกินกว่าวัตถุประสงค์ที่แจ้งไว้ หากจะใช้เพิ่มเติมต้องขอความยินยอมใหม่ สำหรับเจ้าของข้อมูลแล้ว มีสิทธิเข้าถึง ตรวจสอบ แก้ไข หรือลบข้อมูลส่วนบุคคล หรือการขอให้ระงับการใช้หรือโอนถ่ายข้อมูล หรือการยกเลิกความยินยอมเมื่อใดก็ได้ และการขอรับสำเนาข้อมูลของตนเอง

นอกจากนี้มาตรา 37 ยังกำหนดให้ผู้ควบคุมและผู้ประมวลผลข้อมูลต้องปฏิบัติตามหลักการสำคัญ เช่น ความโปร่งใส การจำกัดวัตถุประสงค์ การรักษาความถูกต้อง และการจำกัดระยะเวลาเก็บรักษา นอกจากนี้ต้องมีมาตรการความปลอดภัยทางเทคนิคและการบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเข้าถึงโดยไม่ได้รับอนุญาต และต้องจัดทำทะเบียนรายการการประมวลผล (Data inventory) เพื่อการตรวจสอบ หากมีการฝ่าฝืนแล้วผู้กระทำความผิดอาจมีความรับผิดทางแพ่ง โทษทางอาญา รวมถึงมีโทษทางปกครอง

นอกจากนี้แม้รัฐบาลจะส่งเสริมการใช้ระบบดิจิทัลผ่านพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 โดยมาตรา 7 กำหนดห้ามมิให้ปฏิเสธความมีผลผูกพันและการบังคับใช้ทางกฎหมายของข้อความใดเพียงเพราะเหตุที่ข้อความนั้นอยู่ในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ แต่กฎหมายเล็งเห็นว่าธุรกรรมบางประเภทมีความละเอียดอ่อนเกินกว่าจะใช้ระบบดิจิทัลได้ จึงมีการตราพระราชกฤษฎีกากำหนดประเภทธุรกรรมในทางแพ่งและพาณิชย์ที่ยกเว้นมิให้นำกฎหมายว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้บังคับ พ.ศ. 2549 มาตรา 3 เพื่อยกเว้นธุรกรรมที่เกี่ยวกับครอบครัวและธุรกรรมที่เกี่ยวกับมรดกซึ่งรวมถึงพินัยกรรม กล่าวคือ การกำหนดให้พินัยกรรมถูกยกเว้นจากการทำในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ เช่น อีเมล หรือบันทึกเสียง เป็นต้น เนื่องจากเป็นนิติกรรมที่ต้องการความชัดเจนของเจตนาและหลักฐานที่มั่นคง การทำพินัยกรรมต้องเป็นไปตามรูปแบบที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดอย่างเคร่งครัดเช่น พินัยกรรมแบบเขียนเอง ทั้งฉบับ หรือพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง เป็นต้น เพื่อป้องกันการปลอมแปลงและยืนยันว่าผู้ทำพินัยกรรมมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ในขณะทำพินัยกรรม การยกเว้นนี้จึงช่วยรักษาความถูกต้องและเป็นธรรมแก่เจ้ามรดกและทายาท ดังนั้นไม่สามารถทำพินัยกรรมให้อยู่ในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ได้¹⁴

7.2.2 ประเทศออสเตรเลีย

ในระบบกฎหมายดั้งเดิม พินัยกรรมถูกจำกัดอยู่ในรูปแบบของเอกสารลายลักษณ์อักษรที่ต้องการลงนามต่อหน้าพยาน อย่างไรก็ตามการก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลส่งผลให้ประเทศออสเตรเลียเริ่มทดสอบและยอมรับพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีวิดีโอเพื่อบันทึกเจตนารมณ์แทนการเขียนในเอกสารลายลักษณ์อักษร ซึ่งไม่เพียงแต่เพิ่มความสะดวก แต่ยังช่วยให้ศาลสามารถตรวจสอบสภาพจิตใจและความเป็นอิสระของผู้ทำพินัยกรรมได้อย่างชัดเจนกว่าเอกสารลายลักษณ์อักษร ดังจะเห็นได้จากกรณีศึกษาและมาตรการชั่วคราวในรัฐวิกตอเรีย (Victoria) ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เป็นปัจจัยเร่งสำคัญที่ทำให้รัฐวิกตอเรียออกกฎหมายชั่วคราวที่ชื่อว่า COVID-19 Omnibus (Emergency

¹⁴ โสฬส ตาลคำมูล และสุชาดา รัตนพิบูลย์, ปัญหาทางกฎหมายของพินัยกรรมอิเล็กทรอนิกส์, *วารสาร มจร.ทฤษฎีชัยบริหารศรัณ*, 9 (2) (2568), น. 599–612.

Measures) Regulations 2020¹⁵ กฎหมายฉบับนี้มีลักษณะเด่นคือการลงนามผ่านวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ (Video conference) ซึ่งอนุญาตให้ผู้ทำพินัยกรรมและพยานลงนามในเอกสารผ่านระบบออนไลน์แบบเรียลไทม์ (Realtime) โดยพยานต้องเห็นและได้ยินกระบวนการลงนามอย่างชัดเจน การกำหนดเงื่อนไขการรับรองซึ่งพยานแต่ละคนจะได้รับสำเนาเอกสารทางอีเมลเพื่อลงนามรับรอง และกระบวนการทั้งหมดต้องเสร็จสิ้นภายในวันเดียวกัน อย่างไรก็ตามมาตรการนี้ยังคงเป็นเพียงมาตรการชั่วคราวเพื่อตอบสนองต่อวิกฤตการณ์เท่านั้น ไม่ใช่รูปแบบพินัยกรรมหลักที่ถาวร

นอกจากนี้ยังปรากฏบรรทัดฐานทางกฎหมายในคดี *Re Estate of Wai Fun Chan*¹⁶ ซึ่งศาลสูงรัฐนิวเซาท์เวลส์ได้รับรองวิดีโอบันทึกเจตนากรรมณภาษาทางตั้งให้เป็นพินัยกรรมแบบไม่เป็นทางการ (Informal will) โดยอาศัยอำนาจตาม มาตรา 8 แห่ง Succession Act 2006 (NSW) โดยมีการตีความคำว่าเอกสารศาลพิจารณาว่าวิดีโอคลิปหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น SMS (Short message service) สามารถถือเป็นเอกสารได้หากสามารถแสดงเจตนากรรมณได้ชัดเจน และศาลให้ความสำคัญกับเจตนากรรมณที่แท้จริงมากกว่ารูปแบบพิธีการ โดยพิจารณาจากท่าทีที่สงบ มีเหตุผล และความตั้งใจจริงของผู้ทำพินัยกรรมที่ปรากฏในวิดีโอ

ในด้านกลไกการกำกับดูแลและความมั่นคงปลอดภัย เพื่อให้พินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์มีความน่าเชื่อถือประเทศออสเตรเลียมีหน่วยงานหลัก 2 หน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญคือ State and Territory Supreme Courts (ศาลฎีกาประจำรัฐและเขตแดน) มีบทบาทเป็นผู้ตรวจสอบและรับรองความถูกต้องของพินัยกรรมและยังมีหน้าที่ตรวจสอบว่าลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์นั้นเป็นของผู้ทำพินัยกรรมจริงและปราศจากการถูกบังคับ การตรวจสอบการใช้ดุลพินิจรับรองพินัยกรรมที่ไม่เป็นไปตามรูปแบบปกติ (Informal wills) เพื่อคุ้มครองเจตนาสุดท้ายของบุคคล และการกำหนดแนวทางปฏิบัติและเสนอแนะการปรับปรุงกฎหมายมรดกให้รองรับเทคโนโลยีในอนาคต หน่วยงานลำดับต่อมาคือ Australian Cyber Security Centre (ACSC) มีหน้าที่ดูแลความปลอดภัยทางไซเบอร์¹⁷ โดยมีบทบาทต่อพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ในเรื่องการป้องกันการปลอมแปลง ซึ่งมีการกำหนดมาตรฐานการเข้ารหัสข้อมูล (Encryption) และการใช้ระบบยืนยันตัวตนหลายปัจจัย (Multi-factor authentication) เพื่อป้องกันการเข้าถึงโดยไม่ได้รับอนุญาต และการกำหนดมาตรฐานลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีไบโอเมตริกซ์ (Biometric) และลายมือชื่อดิจิทัลที่ผ่านการรับรองเพื่อยืนยันตัวตน

โดยสรุปแล้วระบบกฎหมายของออสเตรเลียแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการปรับตัวเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างเป็นระบบ แม้พินัยกรรมในรูปแบบวิดีโอหรืออิเล็กทรอนิกส์จะยังไม่ถูกใช้เป็นมาตรฐานหลักถาวรในทุกกรณี แต่การยอมรับในฐานะพินัยกรรมแบบไม่เป็นทางการผ่านดุลพินิจของศาล และการนำมาตรการวิดีโอคอนเฟอเรนซ์

¹⁵ State Government of Victoria, *Victoria COVID-19 Omnibus (Emergency Measures) Act 2020*, Retrieved February 27, 2026, from <https://www.legislation.vic.gov.au/as-made/acts/covid-19-omnibus-emergency-measures-act-2020>

¹⁶ Family Law Express, *Re Estate of Wai Fun CHAN, Deceased [2015] NSWSC 1107*, Retrieved February 27, 2026, from <https://www.familylawexpress.com.au/family-law-decisions/inheritance/wills/re-estate-of-wai-fun-chan-deceased-2015-nswsc-1107/>

¹⁷ Australian Signals Directorate, *Who we are*, Retrieved February 27, 2026, from <https://www.cyber.gov.au/about-us/about-asd-acsc/who-we-are>

มาใช้ในช่วงภาวะฉุกเฉินสะท้อนถึงความยืดหยุ่นที่ให้ความสำคัญกับเจตจำนงของมนุษย์เหนือรูปแบบพิธีการ โดยมีศาลฎีกาและหน่วยงานความมั่นคงไซเบอร์เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นและความปลอดภัยให้กับประชาชน

7.2.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา

พินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic wills) เป็นนวัตกรรมทางกฎหมายที่ได้รับความนิยมอย่างมากในสหรัฐอเมริกา เนื่องจากช่วยทำลายข้อจำกัดของระบบเดิมที่ยึดติดกับเอกสารลายลักษณ์อักษรและการลงนามต่อหน้าพยานในสถานที่เดียวกัน โดยรัฐเนวาดาถือเป็นรัฐแรกในสหรัฐอเมริกาที่บุกเบิกกฎหมายพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ โดยเริ่มมีแนวคิดมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2001 แต่ด้วยข้อจำกัดด้านโครงสร้างเทคโนโลยีในขณะนั้นทำให้ยังไม่สามารถบังคับใช้ได้เต็มที่ จนกระทั่งมีการประกาศใช้กฎหมายฉบับใหม่ในปี ค.ศ. 2017 ภายใต้บทบัญญัติ Nevada Revised Statutes (NRS) 133.085 ซึ่งปรับปรุงให้สอดคล้องกับการใช้งานจริงและมีความปลอดภัยสูงขึ้น กฎหมายฉบับนี้กำหนดเงื่อนไขและลักษณะสำคัญ 4 ประการ กล่าวคือ ประการแรกการยอมรับรูปแบบวิดีโอ กฎหมายอนุญาตให้ใช้การบันทึกวิดีโอเพื่อยืนยันตัวตน สภาพจิตใจ และเจตนารมณ์ของผู้ทำพินัยกรรมในขณะลงนาม ซึ่งช่วยลดข้อพิพาทเรื่องความตั้งใจจริงหรือการถูกบังคับขู่เข็ญ ประการที่สอง การใช้ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์และการยืนยันตัวตน ผู้ทำพินัยกรรมต้องใช้ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถยืนยันตัวตนได้ เช่น การใช้ระบบรู้จำใบหน้า (Facial recognition) หรือเสียง ประการที่สามการใช้สำเนาแท้เพียงหนึ่งเดียว (Authoritative copy) พินัยกรรมต้องถูกจัดเก็บในรูปแบบที่ตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงได้ โดยต้องมีต้นฉบับเพียงหนึ่งเดียวที่ควบคุมโดยผู้ทำพินัยกรรมหรือผู้ดูแลที่ได้รับมอบหมาย และประการสุดท้ายการใช้ระบบการตรวจสอบ (Audit trail) การแก้ไขใด ๆ ในเอกสารดิจิทัลต้องมีการบันทึกประวัติที่สามารถตรวจสอบย้อนหลังได้ทันที เพื่อป้องกันการปลอมแปลง อีกทั้งกฎหมายของรัฐเนวาดายังคงความเข้มงวดเพื่อคุ้มครองสิทธิ โดยกำหนดให้ต้องมีพยาน 2 คนลงนามร่วมกับผู้ทำพินัยกรรม และต้องมีการเก็บรักษาโดยผู้ดูแลที่มีคุณสมบัติตามกฎหมาย มิเช่นนั้นพินัยกรรมจะไม่มีผลบังคับใช้

นอกเหนือจากกฎหมายเฉพาะของแต่ละรัฐ ในระดับภาพรวมของสหรัฐอเมริกามีหน่วยงานสำคัญคือ National Conference of Commissioners on Uniform State Laws (NCCUSL) หรือ Uniform Law Commission (ULC) ซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1892 เพื่อร่างกฎหมายต้นแบบ (Uniform acts) ให้รัฐต่าง ๆ นำไปปรับใช้ เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพและลดความซับซ้อนของกฎหมายระหว่างรัฐ โดยมีการร่างกฎหมาย Uniform Electronic Wills Act (UEWA)¹⁸ ขึ้นเพื่อเป็นกรอบกฎหมายมาตรฐานสำหรับพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ โดยมีสาระสำคัญสามประการ กล่าวคือ การสร้างมาตรฐานความปลอดภัย โดยกำหนดให้พินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์มีผลทางกฎหมายเท่าเทียมกับพินัยกรรมที่ทำเป็นลายลักษณ์อักษรหากปฏิบัติตามเงื่อนไข การใช้พยานอิเล็กทรอนิกส์ โดยอนุญาตให้พยานยืนยันการทำพินัยกรรมผ่านเทคโนโลยีสื่อสาร

¹⁸ The National Conference of Commissioners on Uniform State Laws, *Electronic Wills Act*, Retrieved February 27, 2026, from <https://www.uniformlaws.org/committees/community-home?CommunityKey=a0a16f19-97a8-4f86-afc1-b1c0e051fc71>

เรียลไทม์ เช่น วิดีโอคอนเฟอเรนซ์ โดยไม่จำเป็นต้องอยู่ในสถานที่เดียวกัน และการป้องกันฉ้อโกง โดยกำหนดให้มีการลงบันทึกเวลา (Timestamp) และใช้เทคโนโลยีเข้ารหัส (Encryption) เพื่อความปลอดภัยของข้อมูล

ในการบังคับใช้จริง หลายรัฐได้กำหนดให้ผู้ให้บริการแพลตฟอร์มอิเล็กทรอนิกส์ต้องได้รับอนุญาตจากสำนักงานเลขาธิการรัฐ (Office of the Secretary of State) เพื่อควบคุมมาตรฐานความปลอดภัย เช่น การใช้เทคโนโลยีบล็อกเชน (Blockchain) มาช่วยบันทึกข้อมูลเพื่อป้องกันการแก้ไข นอกจากนี้ศาลมรดก (Probate Court) ยังมีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบความถูกต้องของพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งในส่วนของการลายมือชื่อ พยาน และวิดีโอบันทึกเหตุการณ์ก่อนจะอนุมัติการแบ่งมรดก โดยสรุปแล้วจุดเด่นของระบบกฎหมายพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศสหรัฐอเมริกา คือการรักษาสมดุลระหว่างความสะดวกสบายและความปลอดภัยการนำเทคโนโลยีวิดีโอและลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ ไม่เพียงแต่ช่วยลดอุปสรรคทางกายภาพโดยเฉพาะในกรณีฉุกเฉินหรือผู้ป่วยหนัก แต่ยังช่วยลดข้อพิพาทและการปลอมแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านระบบการตรวจสอบที่โปร่งใส กฎหมายระดับรัฐของรัฐเนวาดา และกฎหมายต้นแบบ UEWA จาก NCCUSL จึงเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้พินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ได้รับการยอมรับและนำเชื่อถือในวงกว้าง

7.2.4 ประเทศเอสโตเนีย

ประเทศเอสโตเนียได้รับการยอมรับในระดับสากลว่าเป็นหนึ่งในประเทศที่มีความก้าวหน้าด้านรัฐบาลดิจิทัล (E-government) มากที่สุดในโลก หน่วยงาน Estonian Information System Authority (RIA) เป็นหน่วยงานหลักที่มีบทบาทในการกำกับดูแลและวางมาตรฐานระบบดิจิทัลของประเทศ หน้าที่สำคัญของ RIA มี 3 ประการคือการกำกับดูแลความปลอดภัยไซเบอร์ โดยดูแลความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลและตรวจสอบระบบสารสนเทศให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล การบริหารจัดการ E-Identity โดยออกแบบและดูแลระบบยืนยันตัวตนผ่านบัตรประชาชนอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการเข้าถึงบริการต่าง ๆ และการรับรองลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยกำกับดูแลการใช้ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ในเอกสารทางกฎหมาย รวมถึงพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์¹⁹ เพื่อให้มั่นใจว่ามีความปลอดภัยสูงสุด สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ (Non-repudiation) และป้องกันการปลอมแปลงได้อย่างเด็ดขาด

แพลตฟอร์ม X-Road²⁰ คือโครงสร้างพื้นฐานของระบบดิจิทัลในเอสโตเนียมีการพัฒนาขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ. 2001 เพื่อแก้ปัญหาการสื่อสารระหว่างฐานข้อมูลของหน่วยงานที่แตกต่างกัน (Interoperability) โดยมีลักษณะเด่นคือ การใช้ระบบการกระจาย (Decentralized system) X-Road ไม่ได้เก็บข้อมูลไว้ที่จุดเดียว แต่ละหน่วยงานยังคงเป็นเจ้าของและจัดเก็บข้อมูลของตนเอง และจะแลกเปลี่ยนข้อมูลกันเมื่อมีการร้องขอเท่านั้น การใช้มาตรฐานความปลอดภัยระดับสูง มีใช้เทคโนโลยีการเข้ารหัสข้อมูล (Encryption) และลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ในทุกขั้นตอนการรับส่ง เพื่อป้องกันการดักฟังหรือแก้ไขข้อมูล และการทำงานร่วมกับประเทศอื่น ปัจจุบันมีการพัฒนาในรูปแบบ Open source ภายใต้การดูแลของ Nordic Institute for

¹⁹ สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, *Estonia's Digital X Road: e-Revolution ของประเทศเอสโตเนีย*, สืบค้นวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2569, จาก <https://www.etda.or.th/th/Useful-Resource/Knowledge-Sharing/Articles/Estonia-Digital-X-Road.aspx>

²⁰ X-Road, *X-Road History*, Retrieved February 27, 2026, from <https://x-road.global/xroad-history>

Interoperability Solutions (NIIS) ซึ่งเป็นการร่วมมือระหว่างประเทศเอสโตเนียและประเทศฟินแลนด์ ทำให้สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างประเทศในกลุ่มนอร์ดิกได้²¹

ในด้านการประยุกต์ใช้กับพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์นั้น ระบบของประเทศเอสโตเนียถูกออกแบบให้มีลักษณะสี่ประการ กล่าวคือ ประการแรกเรื่องความโปร่งใสและการตรวจสอบย้อนหลัง โดยทุกกิจกรรมการเข้าถึงหรือแก้ไขพินัยกรรมจะถูกบันทึกไว้ในรูปแบบ Audit log พร้อมการประทับเวลา (Timestamp) ที่ชัดเจน ทำให้สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ว่าใครเป็นผู้ดำเนินการและเมื่อใด ซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญในชั้นศาล หากเกิดข้อพิพาท ประการที่สองการกำหนดให้มีการเชื่อมโยงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดย X-Road ช่วยให้การทนายความและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถเรียกดูข้อมูลที่เป็น เช่น ทะเบียนราษฎร์ หรือทะเบียนทรัพย์สิน เป็นต้น เพื่อประกอบการบังคับใช้พินัยกรรมได้ทันที ลดขั้นตอนการส่งเอกสารลายลักษณ์อักษร และลดข้อผิดพลาด ประการที่สามการยืนยันตัวตนที่เข้มงวด โดยการทำพินัยกรรมต้องผ่านการยืนยันตัวตนด้วยบัตร E-identity ซึ่งรองรับทั้งรหัสผ่านที่ซับซ้อนและการตรวจสอบด้วยไบโอเมตริกซ์ (Biometrics) เพื่อให้มั่นใจว่าเป็นผู้ทำพินัยกรรมตัวจริง และประการสุดท้าย ความต่อเนื่องและความทนทาน มีการออกแบบโครงสร้างในรูปแบบการกระจายตัว หากฐานข้อมูลหลักบางส่วนถูกโจมตี ข้อมูลพินัยกรรมที่กระจายอยู่ในหน่วยงานอื่นจะยังคงปลอดภัยและสามารถกู้คืนได้ (Disaster recovery)

โดยสรุปแล้ว ประเทศเอสโตเนียแสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนผ่านพินัยกรรมจากรูปแบบลายลักษณ์อักษรสู่พินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์สามารถทำได้โดยไม่ลดทอนคุณค่าทางกฎหมาย หากมีการออกแบบโครงสร้างพื้นฐานที่เน้นความปลอดภัย (Security) ความโปร่งใส (Transparency) และการทำงานร่วมกัน (Interoperability) อย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นต้นแบบสำคัญที่ประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ สามารถนำมาปรับใช้เพื่อก้าวสู่สังคมดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ

7.2.5 การเปรียบเทียบในภาพรวม

ในสหรัฐอเมริกา รัฐเนวาดาถือเป็นผู้นำในการออกกฎหมายรองรับพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2017 ภายใต้ Nevada Revised Statutes 133.085 ซึ่งกำหนดชัดเจนว่าเมื่อผู้ทำพินัยกรรมใช้ลายมือชื่อดิจิทัลควบคู่กับการบันทึกวิดีโอแสดงเจตนา เอกสารดังกล่าวจะมีผลบังคับใช้เสมือนพินัยกรรมลายลักษณ์อักษรดั้งเดิม กฎหมายฉบับนี้ยังคงเงื่อนไขหลายประการ เช่น ต้องมีสำเนาต้นฉบับยูทอร์ริเททีฟ คัดป้องกัน การแก้ไขโดยไม่ได้รับอนุญาต และต้องมีวิธีตรวจสอบย้อนหลังว่าหากมีการเปลี่ยนแปลงจะเห็นได้ทันที รวมถึงการยืนยันตัวตนด้วยเทคโนโลยีรู้จำใบหน้า หรือการบันทึกเสียงประกอบในวิดีโอ จึงช่วยลดข้อโต้แย้งว่าใครเป็นผู้ทำพินัยกรรมจริง และช่วยลดความเสี่ยงหากผู้ทำพินัยกรรมอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่สามารถพบพยานแบบดั้งเดิมได้ ในระดับกลาง องค์กร NCCUSL (National Conference of Commissioners on Uniform State Laws) พัฒนา Uniform Electronic Wills Act (UEWA) เป็นกฎหมายต้นแบบให้รัฐต่าง ๆ นำไปปรับใช้ได้ ตามบริบท กฎหมายต้นแบบนี้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำด้านความปลอดภัย เช่น ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ การใช้

²¹ Nordic Institute for Interoperability Solutions, *History of NIIS*, Retrieved February 27, 2026, from <https://www.niis.org/history>

พยานอิเล็กทรอนิกส์ผ่านวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ การบันทึกเวลาการลงนาม และมาตรการเข้ารหัสข้อมูล เพื่อยืนยันว่าเอกสารไม่ถูกแก้ไขโดยไม่ได้รับอนุญาต ทั้งนี้ เมื่อรัฐใดต้องการใช้ UEWA ก็เพียงแก้ไขรายละเอียดให้สอดคล้องกับบริบทแล้วตรากฎหมายของรัฐได้ทันที ส่วนหน่วยงานกำกับดูแลคือศาลมรดก (Probate Court) ซึ่งตรวจสอบหลักฐานต่าง ๆ ก่อนรับรองพินัยกรรม และเลขาธิการรัฐ (Secretary of State) ทำหน้าที่อนุญาตผู้ให้บริการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่ต้องปฏิบัติตามมาตรฐานความปลอดภัย

ในออสเตรเลีย แนวทางพัฒนาพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ยังคงอยู่ในขั้นตอนการทดลองปรับใช้ กรณีเด่นคือรัฐวิกตอเรียที่บังคับใช้ COVID-19 Omnibus (Emergency Measures) Regulations 2020 เป็นกฎหมายชั่วคราวในช่วงโควิด-19 เพื่อให้ผู้ทำพินัยกรรมและพยานสามารถลงนามผ่านวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ได้ ภายใต้ข้อกำหนดว่าพยานสองคนต้องอยู่ในห้องวิดีโอเดียวกับผู้ทำพินัยกรรมและทั้งสามต้องลงนามภายในวันเดียวกัน พร้อมส่งสำเนาอิเล็กทรอนิกส์ให้พยานผ่านอีเมล นโยบายนี้ช่วยลดความเสี่ยงทางสุขภาพและอำนวยความสะดวกให้ผู้ทำพินัยกรรม แต่ถือเป็นเพียงมาตรการชั่วคราวเท่านั้น ยังไม่ได้รับรองให้เทียบเท่าพินัยกรรมลายลักษณ์อักษรถาวร ส่วนในรัฐนิวเซาท์เวลส์ (NSW) คดี Re Estate of Wai Fun Chan ในปี ค.ศ. 2015 เป็นอีกตัวอย่างสำคัญที่ศาลสูงรับรองวิดีโอที่ผู้ทำพินัยกรรมบันทึกเจตนาเป็น “พินัยกรรมไม่เป็นทางการ” ตาม Succession Act 2006 (NSW) มาตรา 8 แม้ขาดการลงนามลายลักษณ์อักษร แต่ศาลเห็นว่าเจตนาชัดเจนและสภาพจิตใจของเจ้าของพินัยกรรมดูเป็นปกติไม่ถูกบังคับ จึงยอมรับวิดีโอเป็นหลักฐานสำคัญ อย่างไรก็ตาม ในภาพรวมออสเตรเลียยังไม่มีโครงสร้างพื้นฐานหรือหน่วยงานเฉพาะด้านพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ ศาลฎีกาของแต่ละรัฐจึงเป็นหน่วยงานหลักที่ใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาแบบคดีเป็นคดีไป การลงนามผ่านวิดีโอจึงอาจยืดหยุ่นได้ในภาวะฉุกเฉิน แต่ไม่ใช่ระบบถาวร

ในขณะที่เอสโตเนียก้าวหน้าไปอีกขั้นด้วยการสร้างสังคมดิจิทัลเต็มรูปแบบ ตั้งแต่การยืนยันตัวตนด้วยบัตรประชาชนอิเล็กทรอนิกส์ (e-ID) ไปจนถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานผ่านแพลตฟอร์ม X-Road ทั้งหมดถูกรองรับและกำกับดูแลโดย Estonian Information System Authority (RIA) เมื่อใดก็ตามที่ผู้ทำพินัยกรรมลงนามด้วยลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ผ่าน e-ID ระบบของ RIA จะรับรองความถูกต้องทันที เนื่องจากใบรับรองดิจิทัลเชื่อมโยงกับข้อมูลประชาชนในฐานรัฐกลาง และเมื่อต้องใช้พินัยกรรมมาตรวจสอบ รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถดึงข้อมูลผ่าน X-Road ได้ทันทีโดยไม่ต้องปรับปรุงโครงสร้างฐานข้อมูล นอกจากนี้ X-Road ใช้การเข้ารหัสข้อมูลขั้นสูง บันทึกประวัติการแลกเปลี่ยนเป็น audit log ทำให้มั่นใจได้ว่าข้อมูลไม่ถูกแก้ไขและทุกคนที่เกี่ยวข้องสามารถตรวจสอบย้อนหลังได้เสมอ ความเป็นโครงสร้างแบบกระจายยังช่วยป้องกันไม่ให้มีจุดล้มเหลว (Single point of failure) และแบ่งเบาภาระการจัดเก็บ เมื่อมองภาพรวม เอสโตเนียจึงมีระบบเครือข่ายดิจิทัลที่เอื้อต่อพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์อย่างแท้จริง เพราะนอกจากกฎหมายจะรองรับลายมือชื่อดิจิทัลแบบเต็มรูปแบบแล้ว RIA ยังดูแลให้แพลตฟอร์มทุกส่วนทำงานร่วมกันได้อย่างปลอดภัย แม้จะไม่มีคดีที่ต้องใช้ดุลยพินิจมากเท่าประเทศอื่น แต่ระบบทั้งหมดถูกออกแบบให้รองรับพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นส่วนหนึ่งของบริการ e-Government โดยตรง

เมื่อเปรียบเทียบกับ สหรัฐอเมริกามีการบังคับใช้กฎหมายเฉพาะในระดับรัฐและกฎหมายต้นแบบระดับกลางที่ช่วยสร้างความสอดคล้องข้ามรัฐ แต่ต้องพึ่งพาศาลและเลขาธิการรัฐเพื่อกำกับดูแลเชิงกฎหมาย ออสเตรเลียแม้ให้ความยืดหยุ่นในภาวะฉุกเฉิน แต่ยังไม่มีการอบกฎหมายถาวรหรือโครงสร้างพื้นฐานเฉพาะสำหรับพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ ต้องอาศัยดุลพินิจของศาลในแต่ละคดีเป็นหลัก ส่วนเอสโตเนียมีทั้งโครงสร้างพื้นฐานและหน่วยงานกำกับดูแลพร้อมสรรพ คือ RIA ดูแลลายมือชื่อดิจิทัล และ X-Road ทำหน้าที่เชื่อมโยงข้อมูลอย่างปลอดภัย ทุกกระบวนการจึงเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วและเชื่อถือได้โดยไม่ต้องอาศัยกระบวนการทางศาลเพิ่มเติม

ในแง่ของการยืนยันตัวตนและการตรวจสอบ สหรัฐอเมริกามุ่งเน้นการบันทึกวิดีโอควบคู่กับลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อยืนยันเจตนา ขณะที่ออสเตรเลียเลือกวิธีใช้วิดีโอคอนเฟอเรนซ์ให้พยานตรวจสอบในเวลาจริง ส่วนเอสโตเนียพึ่งพาการยืนยันตัวตนด้วย e-ID ซึ่งเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลประชาชน ทำให้ไม่จำเป็นต้องใช้วิดีโอเป็นหลักฐานเจตนากรณีใดๆ ก็ได้ เพราะลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์เองก็ได้รับการรับรองเพียงพอแล้ว ในด้านโครงสร้างพื้นฐาน สหรัฐอเมริกาและออสเตรเลียยังใช้วิธีการกระจายตามผู้ให้บริการเอกชนหรือใช้เครื่องมือวิดีโอทั่วไป แต่เอสโตเนียมี X-Road เป็นแพลตฟอร์มกลางที่เชื่อมต่อหน่วยงานทุกแห่งเข้าด้วยกันอย่างเป็นมาตรฐาน ความแตกต่างนี้สะท้อนถึงระดับความพร้อมของแต่ละประเทศในการนำพินัยกรรมก้าวสู่ยุคดิจิทัลอย่างเต็มรูปชนิดที่เรียกว่า “เอสโตเนียทำได้ในระดับระบบชาติ” ขณะที่สหรัฐอเมริกายังเป็นการพัฒนาเป็นรายรัฐ และออสเตรเลียยังเป็นโครงการทดลองชั่วคราวภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉิน

เมื่อพิจารณาสถานะการบังคับใช้ สหรัฐอเมริกา ภายใต้กรอบของรัฐเนวาดาและกรอบต้นแบบ UEWA รัฐต่าง ๆ สามารถปรับใช้ได้ทันที ส่วนออสเตรเลียมีการบังคับใช้ชั่วคราวเฉพาะช่วงโควิด โดยหน่วยงานศาลเป็นผู้รับผิดชอบกรณีต่อกรณี ขณะที่เอสโตเนียดำเนินการเป็นระบบถาวรพร้อมบริการ e-Government ที่รวมพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์อยู่ในนั้นเสมอ ทั้งหมดนี้จึงสรุปได้ว่า แต่ละประเทศแม้จะมีจุดอ่อนจุดแข็งต่างกัน แต่ก็ล้วนมุ่งหวังให้พินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์กลายเป็นช่องทางที่สะดวก ปลอดภัย และเชื่อถือได้ในยุคดิจิทัลโดยไม่ทิ้งเจตนาของผู้อำนาจพินัยกรรมให้ตกหล่นไป

ในส่วนของประเทศไทย ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายรองรับพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์อย่างเป็นทางการ เนื่องจากกฎหมายธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ และพระราชกฤษฎีกาที่ออกตามกฎหมายดังกล่าวได้กำหนดชัดเจนว่า “ธุรกรรมด้านครอบครัวและมรดก” ไม่อยู่ในขอบเขตการใช้บังคับของกฎหมายธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้น ผู้ทำพินัยกรรมในประเทศไทยจึงต้องอาศัย “เอกสารกระดาษ” และ “การลงนามด้วยลายมือ” เป็นหลัก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยยังคงยึดมั่นในระบบเอกสารและพิธีการแบบดั้งเดิมเพื่อความมั่นคงแน่นอนทางกฎหมาย

8. ผลการวิจัย

จากการศึกษาผลการวิจัยและสามารถวิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่สำคัญได้ดังนี้

8.1 ปัญหาด้านความปลอดภัยของข้อมูล

ปัญหาด้านความปลอดภัยของข้อมูลสามารถจำแนกเป็น 3 ประเด็นหลัก กล่าวคือ ประการที่หนึ่ง ความเสี่ยงจากการปลอมแปลงและแก้ไขข้อมูล²² พินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ที่เก็บในรูปแบบไฟล์บนระบบ

²² ธนากรไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน), เรื่องเดิม.

คลาวด์หรือเซิร์ฟเวอร์ ขาดลักษณะทางกายภาพที่ช่วยในการสังเกตการแก้ไขซึ่งแตกต่างจากพินัยกรรมแบบลายลักษณ์อักษรที่เมื่อมีการขีดฆ่าหรือแก้ไขจะมีการทิ้งร่องรอย เช่น รอยหมึกซ้ำหรือรอยนิ้วมือ เป็นต้นในโลกดิจิทัล หากมีผู้ไม่หวังดีเข้าสู่ระบบได้ จะสามารถแก้ไขเนื้อหาหรือเปลี่ยนนามสกุลไฟล์ได้โดยไม่ทิ้งร่องรอยให้เห็นด้วยตาเปล่า แม้แต่การเก็บในรูปแบบไฟล์ที่มีนามสกุล PDF ก็ไม่สามารถป้องกันได้ เนื่องจากไฟล์เหล่านี้สามารถถูกดาวน์โหลดและแก้ไขผ่านโปรแกรมทั่วไปได้ทันที นอกจากนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติให้แบบพินัยกรรมส่วนใหญ่ต้องจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร การลงลายมือชื่อผู้ทำพินัยกรรมและพยานสองคน แต่ไม่ได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่าในกรณีการทำพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ จะต้องมีการการเข้ารหัสข้อมูล การตรวจสอบความสมบูรณ์ หรือการใช้เทคโนโลยีบันทึกหลักฐานการแก้ไขเอกสาร (Audit log) อย่างไร จึงเกิดช่องโหว่ที่ทำให้พินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์สูญเสียความน่าเชื่อถือ ขาดความโปร่งใสเมื่อเปรียบเทียบกับพินัยกรรมแบบเอกสารลายลักษณ์อักษร

ประการที่สอง อุปสรรคในการพิสูจน์ตัวตนและสิทธิ์การเข้าถึง กระบวนการทำพินัยกรรมแบบลายลักษณ์อักษรให้ความสำคัญกับการอยู่ต่อหน้าของพยานและผู้ทำพินัยกรรม แต่ในระบบออนไลน์การยืนยันตัวตนมักพึ่งพาเพียงรหัสผ่าน (Password) หรือรหัส OTP ซึ่งเสี่ยงต่อการถูกขโมยข้อมูลประจำตัว (Credential theft) หากแฮกเกอร์ (Hacker) ได้ข้อมูลเหล่านี้ไป ก็สามารถสวมรอยทำพินัยกรรมแทนเจ้าของจริงได้โดยไม่มีพยานมายืนยันสถานะ ยิ่งไปกว่านั้น แม้จะมีพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 แต่พระราชกฤษฎีกากำหนดประเภทธุรกรรมในทางแพ่งและพาณิชย์ที่ยกเว้นมิให้นำกฎหมายว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้บังคับ พ.ศ. 2549 มาตรา 3 กำหนดยกเว้นมิให้ใช้กับเรื่องธุรกรรมครอบครัวและมรดก²³ ทำให้การพิสูจน์ตัวตนผ่านลายเซ็นอิเล็กทรอนิกส์ (E-signatures) สำหรับกรณีพินัยกรรมยังไม่มีมาตรฐานทางกฎหมายที่ชัดเจนรองรับ

ประการสุดท้ายความเสี่ยงจากการโจมตีทางไซเบอร์²⁴ โครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศที่ใช้จัดเก็บไฟล์พินัยกรรม เช่น เซิร์ฟเวอร์ภาครัฐ หากขาดมาตรการเข้ารหัสข้อมูลทั้งในขณะจัดเก็บ (Data at rest) และขณะส่งผ่านเครือข่าย (Data in transit) ย่อมตกเป็นเป้าหมายของแฮกเกอร์ การขาดระบบตรวจจับการบุกรุก (IDS/IPS) ที่มีประสิทธิภาพ อาจนำไปสู่การขโมยไฟล์พินัยกรรมหรือการเปลี่ยนแปลงเจตนาของผู้ตายได้ ปัญหานี้รุนแรงขึ้นเมื่อไม่มีกฎหมายเฉพาะที่กำหนดหน้าที่ให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเข้ามาควบคุมดูแลธุรกรรมเหล่านี้โดยตรง

อย่างไรก็ดีแนวทางการแก้ไขปัญหในปัจจุบันแม้ประเทศไทยจะยังไม่มีกฎหมายเฉพาะ แต่สามารถใช้เครื่องมือที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้เพื่อบรรเทาปัญหาได้ กล่าวคือ การประยุกต์ใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 โดยสามารถนำหลักการของลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ผ่านการรับรองจากหน่วยงาน (Certification authority) ที่จดทะเบียนกับ ETDA มากำหนดเป็นแนวปฏิบัติ เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือในการยืนยันตัวตน ลำดับต่อมาเป็นการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำภายใต้พระราชบัญญัติสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2562 ซึ่ง ETDA สามารถเสนอให้ออกประกาศกระทรวงเพื่อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ เช่น การบังคับใช้ระบบพิสูจน์ตัวตนหลายปัจจัย (MFA) และการเข้ารหัสข้อมูล (TLS/SSL) สำหรับผู้ให้บริการ

²³ จีระพร สุภะกะ, เรื่องเดิม, น. (1).

²⁴ True Digital Academy, เรื่องเดิม.

แม้ผู้วิจัยจะมีความเห็นให้มีการตราพระราชบัญญัติพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ต่างหากจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ยังคงต้องการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 1672 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อให้กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมเข้ามามีบทบาทในการออกกฎกระทรวงที่เกี่ยวกับพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ที่อยู่ภายใต้ควบคุมดูแลของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมมีความเข้าใจในการแก้ปัญหาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างดี จะทำให้กฎหมายการทำพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์เกิดขึ้นได้โดยเร็ว และสุดท้ายคือการประสานงานระบบราชการ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมสามารถออกประกาศกระทรวงบังคับให้หน่วยงาน เช่น กรมการปกครอง หรือหน่วยงานอื่น ๆ ใช้ระบบโครงข่ายที่มีการรับประกันการเข้ารหัสข้อมูล พร้อมกับการกำหนดแนวปฏิบัติ (Guideline) ควบคู่ไปกับการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่

8.2 ปัญหาด้านการพิสูจน์ความถูกต้องของพินัยกรรม

ในสังคมที่ให้ความสำคัญกับเรื่องความเป็นส่วนตัวและการรักษาสិทธิของบุคคล พินัยกรรมเป็นเอกสารสำคัญอันดับแรกที่ใช้แสดงเจตนา ณ สิ้นสุดท้ายของเจ้าของทรัพย์สินเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพย์สินหลังการเสียชีวิต ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะ 3 พินัยกรรม หมวด 2 แบบพินัยกรรมกำหนดให้พินัยกรรมสามารถจัดทำได้หลายแบบ แต่สามารถจำแนกออกได้สองลักษณะคือพินัยกรรมที่ทำขึ้นโดยไม่ต้องมีพนักงานเจ้าหน้าที่เข้ามาเกี่ยวข้อง และพินัยกรรมซึ่งต้องจัดทำต่อหน้าพนักงานเจ้าหน้าที่ แต่เมื่อโลกก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล พินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์กลับเผชิญกับอุปสรรคสำคัญที่เกี่ยวเนื่องกับมาตรฐานทางกฎหมายเดิม จนทำให้การพิสูจน์ความถูกต้องของเอกสารฉบับดังกล่าวมีความซับซ้อนและเสี่ยงต่อข้อพิพาทยิ่งขึ้น

ปัญหาแรกคือ การพิสูจน์ตัวตนของผู้ทำพินัยกรรม ซึ่งเป็นหัวใจหลักของการแสดงเจตนาว่าพินัยกรรมฉบับนั้นจัดทำขึ้นโดยเจตนาจริง โดยเจ้าของพินัยกรรมจะลงลายมือชื่อต่อหน้าพยานหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งทำหน้าที่รับรอง แต่ในพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ หากขาดระบบพิสูจน์ตัวตนของพินัยกรรมอย่างเช่น การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ตามมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 แล้ว พินัยกรรมดังกล่าวอาจถูกปลอมแปลง หรือเกิดการฉ้อโกงหรือบังคับให้บุคคลอื่นทำพินัยกรรมโดยไม่สมัครใจ ดังนั้นเพื่อป้องกันเหตุดังกล่าวจึงจำเป็นต้องให้สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาดำเนินการโดยใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 และกฎกระทรวงซึ่งออกตามความในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1672

ปัญหาที่สองคือ การรับรองลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากอาจเกิดการปลอมแปลงได้หากไม่มีมาตรการตรวจสอบที่เข้มงวด แม้พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 จะรับรองการมีลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ แต่ก็ยังไม่มีข้อกำหนดชัดเจนว่าพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ต้องใช้ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ได้รับการรับรอง (Digital signature) ตามมาตรฐานสากล และการออกใบรับรองโดยหน่วยงานกลาง เช่น สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ดังนั้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงควรได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อบรรจุบทบัญญัติหมวดพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ โดยกำหนดให้ใช้ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์มาตรฐาน ISO/IEC 27001 เพื่อป้องกันการปลอมแปลง

ประการที่สามคือ การป้องกันการแก้ไขหรือปลอมแปลงเอกสารภายหลังลงนาม ซึ่งพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์มักถูกจัดเก็บเป็นไฟล์ในระบบฐานข้อมูลที่บุคคลใด ๆ ที่ไม่มีความสุจริตสามารถดำเนินการดาวน์โหลดแก้ไข หรือเปลี่ยนแปลงโครงสร้างไฟล์ได้ หากไม่มีระบบฐานข้อมูลที่จัดเก็บแบบมีการบันทึก Log ทุกครั้งที่มีการเข้าถึงหรือแก้ไข ดังนั้นผู้วิจัยจึงเสนอให้มีการตราพระราชบัญญัติพินัยกรรมอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. เป็นการเฉพาะ กำหนดให้มีผู้เก็บรักษาพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ พร้อมระบบตรวจสอบย้อนหลังและให้อยู่ใต้การกำกับดูแลของกระทรวงมหาดไทย และต้องมีการตรากฎกระทรวงให้อำนาจกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้จัดเก็บพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์นี้

ปัญหาประการสุดท้ายคือ การมีพยานหรือหน่วยงานรับรองเจตนา ในพินัยกรรมที่สร้างขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรยังคงมีพยานสองคนลงนามรับรองและยืนยันว่า ผู้ทำพินัยกรรมมีสติสัมปชัญญะที่สมบูรณ์และมีความสมัครใจ แต่พินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์อาจขาดพยานที่มีลักษณะเช่นเดียวกับพินัยกรรมที่สร้างขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร จนอาจถูกโต้แย้งถึงเจตนารมณ์ของผู้ทำพินัยกรรม ดังนั้นจึงควรกำหนดให้พินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ต้องจัดทำบันทึกวิดีโอในขณะการลงนามพินัยกรรม การสแกนใบหน้า หรือการกำหนดให้มีเจ้าหน้าที่ดำเนินการโดยสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์เป็นผู้วางเงื่อนไขและเป็นผู้ตรวจสอบยืนยันว่าสิ่งที่ปรากฏในเอกสารตรงกับเจตนารมณ์ของผู้ทำพินัยกรรม

เมื่อพิจารณาปัญหาและแนวทางทั้งหมดนี้จะเห็นว่า การพัฒนากฎหมายและเทคโนโลยีเพื่อรองรับพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นสิ่งจำเป็นยิ่งไม่ว่าการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การตราพระราชบัญญัติพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. หรือการตรากฎกระทรวงฉบับใหม่ อันจะช่วยให้พินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ได้รับการยอมรับในทางกฎหมายเทียบเท่ากับพินัยกรรมที่จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร สร้างความเชื่อมั่น ป้องกันการปลอมแปลง แก้ไขและยืนยันเจตจำนงของผู้ทำพินัยกรรมได้อย่างครบถ้วนตามเจตนารมณ์ในยุคดิจิทัลอย่างแท้จริง

8.3 ปัญหาด้านหน่วยงานที่จะรับผิดชอบดูแลพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์

เมื่อพิจารณาบทบาทและภารกิจของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ตามพระราชบัญญัติสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2562 มาตรา 4 หน่วยงานนี้อาจเข้ามามีบทบาทหรือเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่โดยตรงในการกำหนดแนวทางเชิงเทคนิคและกำกับดูแลในระดับนโยบาย เพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่าระบบการจัดทำและจัดเก็บพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์นั้นมีความน่าเชื่อถือ มีระบบรับรองตัวตนของผู้ทำพินัยกรรมได้อย่างปลอดภัย และหากมีการลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ ก็ควรจะเป็นไปในรูปแบบที่มีกฎหมายรับรองและป้องกันการปลอมแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในส่วนของผู้ที่จะเป็นผู้ดูแลหรือรับฝากพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ อาจต้องมีกลไกหรือส่วนงานพิเศษเพื่อดำเนินการเก็บรักษาเอกสารเหล่านั้นในที่ปลอดภัย และต้องพร้อมให้ตรวจสอบในภายหลัง หากเกิดกรณีที่ทายาทหรือผู้เกี่ยวข้องต้องการเรียกดูพินัยกรรมของเจ้ามรดก โดยขั้นตอนเหล่านี้เป็นกระบวนการที่กฎหมายและระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ต้องกำหนดอย่างละเอียด ไม่ว่าจะเป็นวิธีเก็บรักษา วิธีป้องกันไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหา วิธีพิสูจน์ว่าใครเป็นผู้ลงลายมือชื่อ และต้องมีวิธีการยืนยันว่าพินัยกรรมฉบับนั้นเป็นฉบับสุดท้าย นอกจากนี้ยังต้องพิจารณามิติด้านจริยธรรมและการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวส่วนตัวของผู้ทำพินัยกรรมด้วย

อย่างไรก็ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ยังไม่มีบทบัญญัติให้มีพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ หากมีการริเริ่มให้มีการใช้พินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ หน่วยงานใดจะมีหน้าที่รับรองความถูกต้อง ค้ำครองสิทธิ และทำให้เอกสารนั้นมีสภาพบังคับทางกฎหมายดังเช่นพินัยกรรมที่จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ในฐานะหน่วยงานกลางที่กำกับดูแลด้านธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ย่อมมีความเหมาะสมที่ทำหน้าที่วางระบบรับรองอิเล็กทรอนิกส์ หรือกำหนดมาตรฐานต่าง ๆ ให้การจัดทำพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ปลอดภัยและน่าเชื่อถือ แต่กระบวนการทั้งหมดนั้นยังอาจต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น เช่น กระทรวงยุติธรรม กระทรวงมหาดไทย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นต้น

โดยสรุป สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ เป็นหน่วยงานที่มีศักยภาพและความเชี่ยวชาญด้านธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งยังมีโครงสร้างหน้าที่ในการกำกับดูแลและส่งเสริมการทำธุรกรรมดิจิทัลในประเทศไทย จึงสามารถเข้ามาวางระบบมาตรฐานและสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการจัดทำพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากพินัยกรรมเป็นเรื่องทางกฎหมายแพ่งที่เกี่ยวข้องกับการโอนทรัพย์สิน อำนาจศาล และกระบวนการยุติธรรม การที่ สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ จะเข้ามาดูแลพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์อย่างเต็มรูปแบบจึงขึ้นอยู่กับการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการปรับปรุงกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้รองรับเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ในลักษณะนี้

ETDA สามารถมีบทบาทเชิงเทคนิคและนโยบายคล้ายกับ Australian Cyber Security Centre (ACSC) ของประเทศออสเตรเลีย ซึ่งถือเป็นหน่วยงานต้นแบบด้านการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ของภาครัฐและเอกชน โดย ACSC มีหน้าที่พัฒนามาตรฐานความปลอดภัยสำหรับเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่มีความสำคัญทางกฎหมาย เช่น พินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อสร้างระบบที่สามารถรับรองความถูกต้องของเอกสาร ป้องกันการปลอมแปลง และรับประกันว่าข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ทำพินัยกรรมจะได้รับการคุ้มครองอย่างเข้มงวด

ในแนวทางของ ACSC การดำเนินงานจะเน้น “สามหลักสำคัญ” ได้แก่ การป้องกัน การยืนยัน และการตอบสนอง กล่าวคือ หน่วยงานจะวางระบบป้องกันภัยคุกคามทางไซเบอร์โดยใช้เทคโนโลยีเข้ารหัสข้อมูลเพื่อรักษาความลับและความถูกต้องของเอกสาร พร้อมทั้งส่งเสริมให้มีระบบยืนยันตัวตนที่ปลอดภัยสูงสุด เช่น การใช้รหัสผ่านหลายชั้น (Multi-Factor Authentication) หรือเทคโนโลยีชีวมิติ (Biometric Authentication) ที่สามารถระบุตัวตนของผู้ทำพินัยกรรมได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ ACSC ยังจัดทำมาตรฐานลายมือชื่อดิจิทัล เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนใช้เป็นแนวทางกลางในการตรวจสอบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างความน่าเชื่อถือในระบบพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์

ประเทศไทยสามารถนำแนวคิดและกรอบการดำเนินงานของ ACSC มาเป็นแนวทางให้ ETDA พัฒนาโครงสร้างระบบพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์อย่างเป็นระบบ โดย ETDA ควรดำเนินการในสามมิติหลัก ได้แก่ ในขณะที่ ETDA ดูแลด้านเทคนิค กระทรวงมหาดไทยถือเป็นหน่วยงานที่มีความพร้อมสูงสุดในเชิงโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับประชาชน เนื่องจากมีเครือข่ายสำนักงานทะเบียนครอบคลุมทุกอำเภอทั่วประเทศ ซึ่งประชาชนมีความคุ้นเคยในการติดต่อธุรกรรมด้านสถานะบุคคลอยู่แล้ว ตามกฎกระทรวงมหาดไทยที่ออก

ตามความในมาตรา 1672 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดให้กรรมการอำเภอมิหน้าที่รับทำ และจัดเก็บพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองและเอกสารลับ โดยมีขั้นตอนการลงทะเบียนในสมุดทะเบียน พินัยกรรมและตรวจสอบตัวตนอย่างเป็นทางการ หากมีการนำพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ กระทรวงมหาดไทยสามารถต่อยอดบทบาทเดิมนี้มาเป็นผู้รับฝากหรือผู้จัดเก็บพินัยกรรมดิจิทัล (Digital vault) เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชนว่าข้อมูลจะถูกเก็บรักษาโดยรัฐและพร้อมให้ตรวจสอบเมื่อผู้ทำพินัยกรรมเสียชีวิต

อุปสรรคสำคัญที่ทำให้พินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ยังไม่เกิดผลสมบูรณ์ในปัจจุบันคือมาตรา 1672 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งให้อำนาจเฉพาะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศออกกฎกระทรวงเกี่ยวกับ พินัยกรรม แต่ไม่ได้ให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมไว้ ส่งผลให้ ETDA ไม่สามารถออกหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพบังคับทางกฎหมาย นอกจากนี้กฎกระทรวงมหาดไทยยังมี ข้อจำกัดหลายด้าน เช่น การกำหนดให้พินัยกรรมต้องเป็นลายลักษณ์อักษรบนกระดาษและลงลายมือชื่อ ทางกายภาพเท่านั้น การไม่มีการบัญญัติรองรับเอกสารอิเล็กทรอนิกส์หรือลายมือชื่อดิจิทัลไว้ชัดเจน และการใช้ สมุดทะเบียนและคลังเอกสารทางกายภาพ ไม่รองรับระบบคลังข้อมูลดิจิทัล

8.4 ปัญหาด้านงบประมาณ

การจะพัฒนาระบบพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ให้เกิดขึ้นในประเทศไทยได้สำเร็จ ไม่เพียงแต่ต้อง อาศัยการแก้ไขกฎหมายและการเตรียมโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเท่านั้น แต่ยังต้องเผชิญกับ ข้อจำกัดด้านงบประมาณซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะกำหนดความเป็นไปได้ของโครงการในระยะยาว หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องต้องประเมินและจัดสรรทรัพยากรทางการเงินให้สอดคล้องกับภาพรวมของงานพัฒนาระบบ ตั้งแต่ การออกแบบระบบ การจัดซื้อฮาร์ดแวร์ (Hardware) และซอฟต์แวร์ (Software) ฝึกอบรมบุคลากร ไปจนถึง การบำรุงรักษาและปรับปรุง (Update) ระบบอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหากไม่ได้รับงบประมาณเพียงพอหรือไม่ กระจายอย่างเหมาะสม อาจทำให้โครงการชะลอหรือไม่สามารถดำเนินการตามเป้าหมายได้

ประการแรก ต้องพิจารณาด้านทุนด้านการออกแบบและพัฒนาระบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อรองรับ พินัยกรรม โดยหากต้องการนำเอาแพลตฟอร์มอย่าง X-Road มาประยุกต์ใช้กับกระบวนการจัดทำและจัดเก็บ พินัยกรรม จะต้องลงทุนในส่วนที่เชื่อมโยงหน่วยงานภายในและภายนอกให้สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลได้อย่าง ปลอดภัย ซึ่งหมายถึงการจัดซื้อเซิร์ฟเวอร์ (Server) ที่มีสมรรถนะสูง การวางระบบเครือข่ายที่เข้ารหัส รวมถึง การจัดหาเครื่องมือซอฟต์แวร์สำหรับลงลายมือชื่อดิจิทัลและการจัดการใบรับรอง จึงถือเป็นงบประมาณ จำนวนมากในขั้นต้น นอกจากนั้น ต้องมีค่าใช้จ่ายในการพัฒนาระบบเชื่อมต่อระหว่างฐานข้อมูลของกรมการอำเภอ ศาล กรมที่ดิน และหน่วยงานอื่น ๆ ให้สามารถติดต่อสื่อสารผ่าน X-Road ได้ ซึ่งกระบวนการนี้ไม่ได้จำกัด เพียงการเขียนโค้ด แต่ยังรวมถึงการวางมาตรฐานข้อมูล การทดสอบระบบ การปรับปรุงจุดบกพร่อง และการ รับรองคุณภาพ อีกทั้งต้องเตรียมรายได้งบประมาณสำรองไว้สำหรับสถานการณ์ฉุกเฉิน เช่น ปัญหาด้านรักษา ความปลอดภัยที่ต้องอัปเดตแพตช์ (Patch update) การจัดหาเครื่องมือสำหรับลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ และการออกใบรับรองอิเล็กทรอนิกส์ ต้องเป็นไปตาม พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544

ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์การรับรองความถูกต้อง การออกใบรับรองอิเล็กทรอนิกส์ และข้อกำหนดด้านความมั่นคงของระบบคีย์สาธารณะ (PKI) งบประมาณส่วนนี้จึงต้องรวมถึงค่าธรรมเนียมการขึ้นทะเบียนผู้ให้บริการใบรับรองอิเล็กทรอนิกส์ และค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบ อีกทั้งภายใต้ พระราชบัญญัติความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์แห่งชาติ พ.ศ. 2562 หน่วยงานต้องจัดสรรงบประมาณสำหรับการวางระบบเฝ้าระวัง และต้องมีการอัปเดตแพตช์เร่งด่วนเมื่อพบช่องโหว่ และการสำรองข้อมูล (Backup and disaster recovery) และควรมีงบประมาณสำรองสำหรับการทดสอบการเจาะระบบ (Penetration testing) และการรับรองคุณภาพตามมาตรฐาน ISO/IEC 27001

ประการที่สองคือค่าใช้จ่ายด้านบุคลากร การสร้างระบบพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์จำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญด้านสารสนเทศ ด้านความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ และผู้ให้คำปรึกษาด้านกฎหมายที่เข้าใจการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีกับกระบวนการทำพินัยกรรม การว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญภายนอกตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้าง และการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 มาตรา 28-40 การใช้จ่ายงบประมาณเพื่อว่าจ้างที่ปรึกษาด้านสารสนเทศ ผู้เชี่ยวชาญด้านความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ หรือที่ปรึกษาด้านกฎหมาย ต้องอยู่ในกรอบการประมูลหรือคัดเลือกผู้รับจ้างอย่างโปร่งใส เปิดเผยราคาและคุณสมบัติล่วงหน้า เพื่อป้องกันข้อทุจริตและให้ได้ผู้เชี่ยวชาญที่เหมาะสม นอกจากการว่าจ้างพนักงานที่มีความสามารถเฉพาะด้านดังกล่าวแล้ว นอกจากนี้ยังต้องมีงบประมาณสำหรับฝึกอบรมข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของกรมการอำเภอ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ศาลให้มีความรู้เรื่องการใช้ระบบ การตรวจสอบตัวตน และการบันทึกประวัติการทำงานเพื่อให้มั่นใจว่าการทำพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์มีความถูกต้อง และสามารถนำไปดำเนินการในชั้นศาลได้หากเกิดข้อพิพาท อีกทั้งต้องจัดงบสำหรับจัดทำคู่มือหรือแนวทางปฏิบัติแจกจ่ายให้เจ้าหน้าที่ใช้ควบคู่กับระบบ เนื่องจากหน่วยงานระดับอำเภอหลายแห่งอาจยังขาดทักษะทางดิจิทัล การลงทุนในด้านนี้จะช่วยลดความคลาดเคลื่อนและป้องกันปัญหาเกิดจากการใช้งานผิดพลาด กรมการอำเภอและศาลต้องจัดทำแผนฝึกอบรมประจำปี ระบุหัวข้อการใช้งานระบบ การตรวจสอบตัวตนดิจิทัล และการบันทึกประวัติการทำงาน (Audit trail) เพื่อให้มั่นใจว่าพนักงานสามารถใช้งานระบบได้อย่างถูกต้อง

ประการที่สามคือค่าใช้จ่ายด้านการบำรุงรักษาและอัปเดตระบบ เมื่อระบบพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์นำมาใช้งานจริงแล้ว จำเป็นต้องมีการสำรองข้อมูล (Backup) เป็นระยะ การตรวจสอบและแก้ไขในซอฟต์แวร์ รวมถึงการอัปเดตแพตช์ด้านความปลอดภัยอย่างสม่ำเสมอ หากไม่มีงบประมาณเพียงพอ ระบบที่ใช้งานไปจะเสี่ยงต่อการถูกโจมตีทางไซเบอร์หรือเกิดความเสียหายจนชะงักการให้บริการ และควรเผื่อค่าใช้จ่ายสำหรับการขยายขีดความสามารถของระบบ (Scaling) เช่น หากมีจำนวนผู้ใช้เพิ่มขึ้น หรือมีหน่วยงานราชการเข้าร่วมมากขึ้น ก็ต้องปรับปรุงฮาร์ดแวร์ให้รองรับภาระงานที่สูงขึ้น หรืออาจต้องใช้บริการคลาวด์ (Cloud computing) ซึ่งเสียค่าใช้จ่ายตามปริมาณทรัพยากรที่ใช้จริง นอกจากนี้ ยังต้องเผื่อค่าใช้จ่ายในการแยกสาขาของฐานข้อมูลเพื่อให้สามารถตรวจสอบการแก้ไขย้อนหลังได้ตลอดอายุเอกสาร และมีงบสำรองไว้สำหรับกรณีเกิดภัยพิบัติทางไซเบอร์ที่อาจต้องฟื้นฟูระบบหรือกู้คืนข้อมูลเร่งด่วน ซึ่งพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ พ.ศ. 2561 มาตรา 15 และ มาตรา 45 เปิดช่องให้หน่วยงานขอใช้งบกลางหรือจัดสรรงบสำรอง

เพื่อนำไปป้องกันความเสี่ยงฉุกเฉิน ไม่ว่าจะเป็นภัยพิบัติทางไซเบอร์หรือความผิดพลาดทางเทคนิค การมีงบประมาณไว้รองรับกรณีเร่งด่วนเช่นนี้ จะทำให้ระบบไม่สะดุดจนกระทบการให้บริการแก่ประชาชน

เมื่อพิจารณาภาพรวม จะเห็นได้ว่าปัญหาด้านงบประมาณของระบบพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ในไทยมีทั้งต้นทุนด้านเทคโนโลยี บุคลากร การบำรุงรักษา การปรับปรุงกฎหมาย และการประเมินผล สิ่งเหล่านี้ต้องอาศัยงบประมาณที่เหมาะสมและยั่งยืน ถ้าหากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม หรือกรมบัญชีกลาง ไม่จัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับภารกิจและวิสัยทัศน์ที่ต้องการผลักดันพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ สุดท้ายอาจทำให้โครงการต้องชะลอ หรือแม้แต่ล้มเลิกกลางคัน ซึ่งจะทิ้งความเสียหายทั้งในเชิงทรัพยากรและความเชื่อมั่นที่ประชาชนมีต่อกระบวนการยุติธรรมของประเทศ ดังนั้น การกำหนดแผนงบประมาณอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทั้งต้นทุนระยะสั้นและระยะยาว พร้อมมีกลไกติดตามประเมินผล จะเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ให้ประสบความสำเร็จในอนาคต

9. สรุปผลและข้อเสนอแนะ

9.1 บทสรุป

ในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทสำคัญในทุกมิติของชีวิต แต่กรอบกฎหมายเกี่ยวกับการทำพินัยกรรมของประเทศไทยยังคงยึดติดกับรูปแบบกระดาษและลายลักษณ์อักษรเป็นหลัก ข้อจำกัดทางกฎหมายเดิม เช่น เงื่อนไขการมีพยานสองคนในสถานที่เดียวกัน หรือความยากลำบากในการเดินทางไปทำพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง ณ ที่ว่าการอำเภอ กลายเป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับผู้เจ็บป่วยรุนแรงหรืออยู่ในสภาวะวิกฤต ซึ่งอาจไม่สามารถแสดงเจตนาได้ทันเวลา นอกจากนี้พินัยกรรมในรูปแบบกระดาษยังมีความเสี่ยงสูงต่อการปลอมแปลง การสูญหาย หรือการถูกทำลายโดยผู้ไม่หวังดี จากการวิเคราะห์พบว่า ปัญหาหลักของพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยประกอบด้วย 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ ด้านความปลอดภัยของข้อมูล (Data security) โดยมีความเสี่ยงจากการถูกแฮกเกอร์โจมตีและขาดระบบควบคุมสิทธิ์ที่รัดกุม ด้านการพิสูจน์ความถูกต้อง (Authenticity) โดยมีความท้าทายในการยืนยันตัวตนผู้ทำพินัยกรรมและการรับรองลายเซ็นดิจิทัล ด้านโครงสร้างหน่วยงานที่มีความไม่ชัดเจนในบทบาทหน้าที่ระหว่างหน่วยงานอย่าง ETDA และกระทรวงมหาดไทย และด้านงบประมาณ ซึ่งมีความจำเป็นในการลงทุนสร้างโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล เช่น ระบบ Cloud ที่ปลอดภัย และระบบยืนยันตัวตนขั้นสูง

9.2 ข้อเสนอแนะการปรับปรุงกฎหมาย

เพื่อให้พินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ได้รับการรับรองทางกฎหมายอย่างสมบูรณ์ ผู้วิจัยเสนอให้มีการตราและบังคับใช้ร่างพระราชบัญญัติพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. เป็นการเฉพาะซึ่งเป็นกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ นอกจากการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เพียงอย่างเดียว เนื่องจากกฎหมายเดิมถูกออกแบบมาเพื่อรองรับเอกสารกระดาษ อย่างไรก็ตามยังจำเป็นต้องมีการแก้ไขมาตรา 1672 แห่งประมวล

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องและเชื่อมโยงกันระหว่างกฎหมายทั้งสองฉบับสาระสำคัญของร่างกฎหมายใหม่ได้แก่การกำหนดนิยามของพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ให้หมายถึงเอกสารดิจิทัลที่มีการแสดงเจตนาอย่างชัดแจ้งผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ และใช้วิธีการยืนยันตัวตนตามมาตรฐานที่กฎหมายกำหนด การให้อำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เช่น วิธีการจัดเก็บและการเข้าถึงข้อมูล ถูกกำหนดผ่านกฎกระทรวงภายใต้ความเห็นชอบของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และกระทรวงมหาดไทย และการกำหนดพยานในการทำพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ให้บุคคลสามารถลงชื่อเป็นพยานในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ โดยมีสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ETDA) เป็นผู้กำหนดมาตรฐานเทคนิค

ทั้งนี้พินัยกรรมอิเล็กทรอนิกส์ควรถูกจัดทำผ่านระบบกลางที่รัฐบาลกำหนด เช่น แพลตฟอร์ม E-will หรือแอปพลิเคชันที่รัฐสร้างขึ้นทำนองเดียวกับแอปพลิเคชัน Thai-ID เพื่อให้เกิดมาตรฐานและความน่าเชื่อถือ ซึ่งในระบบดังกล่าวนี้จะต้องจัดให้มีการยืนยันตัวตน โดยผู้ทำพินัยกรรมต้องยืนยันตัวตนผ่านระบบที่หน่วยงานรัฐรับรอง การกำหนดลายเซ็นและพยาน โดยต้องมีลายเซ็นอิเล็กทรอนิกส์ของผู้ทำพินัยกรรมและพยานอย่างน้อยสองคน และการกำหนดมาตรการรองรับกลุ่มเปราะบางสำหรับผู้สูงอายุหรือผู้ที่ไม่มีความรู้เทคโนโลยี การอนุญาตให้จัดทำพินัยกรรมผ่านการบันทึกวิดีโอพร้อมการพิสูจน์ตัวตนรูปแบบอื่นที่รัดกุมทดแทนได้

9.3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การขับเคลื่อนพินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์ให้เกิดขึ้นจริงต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน กล่าวคือ สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการกำกับดูแลมาตรฐานความปลอดภัย กำหนดหลักเกณฑ์การออกใบรับรองลายเซ็นดิจิทัล และจัดทำแนวปฏิบัติด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยอาจนำโมเดลจาก Australian Cyber Security Centre (ACSC) มาประยุกต์ใช้ในการกำหนดมาตรฐานการเข้ารหัสและการตรวจสอบย้อนกลับ และกระทรวงมหาดไทยปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับฝากพินัยกรรมกระดาษ มาเป็นหน่วยงานสนับสนุนการเข้าถึงระบบ โดยจัดตั้งจุดบริการ ณ ที่ว่าการอำเภอเพื่อช่วยประชาชนยืนยันตัวตนผ่านฐานข้อมูลทะเบียนราษฎร์

บรรณานุกรม

- จันทิ สีสาน. (2558). การทำพินัยกรรม ศึกษากรณีเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายมรดกไทย และสปป.ลาว. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์).
- จิระพร สุภะกะ. (2564). พินัยกรรมแบบอิเล็กทรอนิกส์. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- ณัฐธณ แก้วจังหวัด. (2566). การปรับใช้หลักกฎหมายเกี่ยวกับพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง. (สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).

- ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน). (2569). ปิดช่องโหว่ ‘พินัยกรรมปลอม’ ก่อนเป็น ‘มรดกเลือด’. สืบค้นวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2569, จาก <https://www.scb.co.th/th/personal-banking/stories/tips-for-you/fake-testament#:~:text=ผลของพินัยกรรมที่ไม่,ไม่มีการทำพินัยกรรมเลย>
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2548). คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและสื่อการสอน คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2569). *Estonia's Digital X Road: e-Revolution ของประเทศเอสโตเนีย*. สืบค้นวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2569, จาก <https://www.etda.or.th/th/Useful-Resource/Knowledge-Sharing/Articles/Estonia-Digital-X-Road.aspx>
- โสฬส ตาลคำมูล และสุชาดา รัตนพิบูลย์. (2568). ปัญหาทางกฎหมายของพินัยกรรมอิเล็กทรอนิกส์. *วารสาร มจร.ทฤษฎีช่วยปริทรรศน์*, ปีที่ 9 (2), 599-612.
- Australian Signals Directorate. (2026). *Who we are*. Retrieved February 27, 2026, from <https://www.cyber.gov.au/about-us/about-asd-acsc/who-we-are>
- Family Law Express. (2026). *Re Estate of Wai Fun CHAN, Deceased [2015] NSWSC 1107*. Retrieved February 27, 2026, from <https://www.familylawexpress.com.au/family-law-decisions/inheritance/wills/re-estate-of-wai-fun-chan-deceased-2015-nswsc-1107/>
- ISO. (2024). *ISO/IEC 29100:2024*. Retrieved February 27, 2026, from <https://www.iso.org/standard/85938.html>
- ISO. (2022). *What is ISO/IEC 27001?*. Retrieved February 27, 2026, from <https://www.iso.org/standard/27001>
- ISO. (2022). *What is ISO/IEC 27002?*. Retrieved February 27, 2026, from <https://www.iso.org/standard/75652.html>
- Nordic Institute for Interoperability Solutions. (2013). *History of NIIS*. Retrieved February 27, 2026, from <https://www.niis.org/history>
- State Government of Victoria. (2026). *Victoria COVID-19 Omnibus (Emergency Measures) Act 2020*. Retrieved February 27, 2026, from <https://www.legislation.vic.gov.au/as-made/acts/covid-19-omnibus-emergency-measures-act-2020>
- The National Conference of Commissioners on Uniform State Laws. (2019). *Electronic Wills Act*. Retrieved February 27, 2026, from <https://www.uniformlaws.org/committees/community-home?CommunityKey=a0a16f19-97a8-4f86-afc1-b1c0e051fc71>
- True Digital Academy. (2566). *6 การโจมตีทางไซเบอร์ (Cyber Attack) ที่ควรรู้จัก และวิธีรับมือ*. สืบค้นวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2569, จาก <https://www.truedigitalacademy.com/blog/6-types-of-cyber-security-threats>
- X-Road. (2026). *X-Road History*. Retrieved February 27, 2026, from <https://x-road.global/xroad-history>